

معصومه معارف‌وند^{۱*}
عذرا فرمانی^۲

۱- عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی،

تهران، ایران

۲- دانشجوی دکتری مددکاری اجتماعی، دانشگاه علوم

بهزیستی و توانبخشی، تهران، ایران

واژگان کلیدی: مددکاری اجتماعی، جامعه‌شناسی،
نظریه‌های بومی

Keywords: Social work, Sociology, Local
Theories

خود را بی‌نیاز از دانش و تجربه‌های عملیاتی می‌داند. این در حالی است که جامعه‌شناسی کاربردی یکی از شاخه‌های جامعه‌شناسی است که تلاش‌هایی برای نزدیک کردن نظریه‌های این رشته به عمل صورت داده است اما دامنه عملکرد جامعه‌شناسی کاربردی به هیچ وجه قابل مقایسه با مددکاری اجتماعی نبوده است. با وجود ظهور جامعه‌شناسی کاربردی به نظر می‌رسد همچنان جامعه‌شناسی بر ابعاد نظری تأکید دارد و از ورود به عرصه‌های عملیاتی اجتناب می‌ورزد. شرایط زمانی وقتی پیچیده می‌شود که جامعه‌شناسان در جامعه‌ای مانند ایران همچنان بر نظریه‌هایی که در کشورهای توسعه یافته مطرح شده‌اند، متمرکز می‌شوند و از ارائه نظریه‌های جامعه‌شناسی بومی باز می‌مانند. در چنین وضعیتی عملیاتی کردن نظریه‌هایی که شرایط بومی جامعه در آن‌ها لحاظ نشده است، دشوار و گاه نشدنی خواهد بود. مددکاری اجتماعی در مقایسه با جامعه‌شناسی برای بومی سازی مدل‌ها و مداخلات خود در ایران به‌طور چشمگیری فعالیت عمل کرده است. به‌طور مشخص در دهه اخیر تعداد زیادی از پژوهش‌ها و دانش تولید شده در رشته مددکاری اجتماعی بر طراحی مدل‌های بومی و کارآزمایی بالینی و اجتماعی آن‌ها متمرکز بوده است. (۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰ و ۱۱) تبدیل نظریه به عمل در مددکاری اجتماعی به‌عنوان یک رکن اساسی مورد توجه قرار دارد. از این رو مددکاران اجتماعی حتی هنگام ارائه نظریه و طراحی مدل، به جنبه‌های عملیاتی آن‌ها توجه می‌کنند. اگرچه مداخلات مددکاران اجتماعی در سطوح خرد بیشتر جلب توجه می‌کنند، آن‌ها تغییرات در سطوح میانه و کلان را با مشارکت فعال در زمینه‌هایی مانند طراحی سیاست‌های اجرایی دنبال کرده‌اند. در همین راستا مددکاران اجتماعی با تعامل با سازمان‌های ارائه دهنده خدمات اجتماعی و راهنماهای بومی مداخلات در سطوح فردی، گروهی، خانوادگی و اجتماعی را طراحی کرده‌اند. (۱۲ و ۱۳) بسیاری از این راهنماها توسط سازمان‌های مذکور در دستور کار قرار داده شده‌اند و پس از آموزش مددکاران اجتماعی برای ارائه خدمت به جامعه هدف مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند. در واقع مددکاران اجتماعی سعی کرده‌اند نقشی پیشرو در حوزه اجتماعی ایفا نمایند و برای این منظور تلاش کرده‌اند با تولید دانش کاربردی، بومی و به روز نیازهای حرفه‌ای در حوزه مددکاری اجتماعی را پاسخ دهند. نظریه‌های متقدم در مددکاری اجتماعی عموماً ریشه در نظریه‌های جامعه‌شناسی یا روانشناسی داشتند. متأسفانه نمی‌توان ادعا کرد جامعه‌شناسی و روانشناسی در ایران بومی شده‌اند اما به نظر می‌رسد مددکاری اجتماعی در ایران از قابلیت‌های لازم برای ارائه نظریه‌ها و مدل‌های علمی بومی و کاربردی نمودن آن‌ها برخوردار است و می‌توان پیش‌بینی کرد که مددکاری اجتماعی از جمله اولین رشته‌هایی خواهد بود که در حوزه اجتماعی با ارائه نظریه‌های بومی ابتکار عمل را برای ارتقای وضعیت اجتماعی در ایران به‌دست گیرد.

سابقه جامعه‌شناسی بسیار طولانی‌تر از مددکاری اجتماعی است. در اواخر قرن هجده رویکردهای انتقادی در خصوص عدم کاربردی بودن جامعه‌شناسی زمینه را برای شکل‌گیری و توسعه حرفه مددکاری اجتماعی فراهم نمود. مددکاری اجتماعی در مراحل آغازین بیش از هر چیز بر مداخلاتی که به مشکل‌گشایی منتهی می‌شدند، متمرکز بود و ضعف پایه‌های نظری برای مداخلات آن‌ها بارها از جانب جامعه‌شناسان مورد انتقاد قرار می‌گرفت. (۱) نکته قابل توجه این بود که مددکاران اجتماعی با اولویت تلاش می‌کردند برای مشکلات اجتماعی راه حل‌های عملی بیابند و آن‌ها را به اجرا درآورند. جامعه‌شناسان معتقد بودند مددکاران اجتماعی به‌طور اجتناب‌ناپذیری باید از روش‌های ابداع شده در جامعه‌شناسی بهره بگیرند. آنچه در واقعیت روی داد این بود که مددکاری اجتماعی تلاش کرد از دانش تولید شده در رشته‌های دیگر به‌منظور ارائه پاسخ عملی و به اجرا درآوردن مداخلات موثر برای مواجهه با مشکلات اجتماعی بهره گیرد. به این ترتیب می‌توان ردپای دانش تولید شده در رشته‌هایی مانند جامعه‌شناسی، روانشناسی و مردم‌شناسی را در مددکاران اجتماعی جستجو کرد. اگرچه در آموزش مددکاران اجتماعی از جامعه‌شناسی بهره گرفته می‌شود، جامعه‌شناسی در آموزش آکادمیک از دانش و تجربه مددکاری اجتماعی استفاده نکرده است. گویا جامعه‌شناسی

References:

1. Munson CE. Applied sociology and social work: manpower and theoretical issues. J soc & soc welfare. 1979;6:611.
2. Maarefvand M, Safarabadi-Farahani A, Zabihi M, Esmaeili S, Danaeifar M, Javadian R, et al. Evidence based social work interventions. Tehran: Rasane Takhasosi; 2016. [Persian].
3. Raheb G, Khaleghi E, Moghanibashi-Mansourieh A, Farhoudian A, Teymouri R. Effectiveness of social work intervention with a systematic approach to improve general health in opioid addicts in addiction treatment centers. Psychology research and behavior management. 2016;9:309. [Persian].
4. Maarefvand M, Eghlima M, Rafiey H, Rahgozar M, Tadayyon N, Deilamizadeh A, et al. Community-based relapse prevention for opiate dependents: a randomized community controlled trial. Community mental health journal. 2015;51(1):21-9. [Persian].
5. Safarabadi-Farahani A, Maarefvand M, Biglarian A, Khubchandani J. Effectiveness of a brief psychosocial intervention on quality of life of primary caregivers of iranian children with cancer: A randomized controlled trial. Journal of pediatric nursing. 2016;31(4):e262-e70. [Persian].
6. Khanlary Z, Maarefvand M, Biglarian A, Heravi-Karimooi M. The effect of a family-based intervention with a cognitive-behavioral approach on elder abuse. Journal of elder abuse & neglect. 2016;28(2):114-26. [Persian].
7. Danaee-far M, Maarefvand M, Rafiey H. Effectiveness of a brief home-based social work motivational intervention for male methamphetamine users in Tehran: A randomized clinical trial. Substance use & misuse. 2016;51(14):1863-9. [Persian].
8. Maarefvand M, Daneshmand R, Shariatirad S, Massah O, Noroozi A, Hashemian SS, et al. Social work guidelines for street children with substance use disorders. Iranian rehabilitation journal. 2015;13(4):120-6. [Persian].
9. Ahmad-Abadi FK, Maarefvand M, Aghaei H, Hosseinzadeh S, Abbasi M, Khubchandani J. Effectiveness of Satir-informed family-therapy on the codependency of drug dependents' family members in Iran: a randomized controlled trial. Journal of evidence-informed social work. 2017;14(4):301-10. [Persian].
10. Maarefvand M, Jamali T, Hosseinzadeh S. The effectiveness of smoking prevention intervention with peer education approach on labor children's attitude toward smoking. Quarterly journal of social work. 2016;4(4):17-28. [Persian].
11. Arshi M, Ghaderi R, Hassanvand S. The effectiveness of developmental group social work based on role playing techniques on the communication skills among Isfahan women with multiple sclerosis. Quarterly journal of social work. 2014;3(2):12-8. [Persian].
12. Maarefvand M, Zabihi M, Torabi Z, Abri S, Noruzi S, Chenaparchi M, et al. Sixth basic hospital social work intervention protocols. Tehran: ministry of health; 2017. [Persian].
13. Maarefvand M. A comprehensive guideline for social work interventions in substance use treatment and harm reduction centers. Tehran: welfare state organization; 2013. [Persian].